

Максим ПИЛИПИШИН,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Зоряна УДИЧ,
кандидат педагогічних наук, доцент
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль)

ВІТЧИЗНЯНИЙ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ СУПРОВІД ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Інклюзивна освіта в Україні набирає все більшої ваги в контексті забезпечення рівного доступу до якісного навчання для всіх учнів, незалежно від їхніх особливих освітніх потреб. Для реалізації цього принципу вітчизняне законодавство розробило чітку нормативно-правову базу, яка регулює створення інклюзивного освітнього середовища. Це середовище повинно бути адаптованим до потреб учнів з різними формами порушень, такими як інтелектуальні, фізичні, сенсорні або порушення поведінки.

З метою реалізації освітніх завдань з «Цілей Сталого Розвитку: Україна», зокрема п. 4.7: «створити у школах сучасні умови навчання, включаючи інклюзивне, на основі інноваційних підходів» Україна розпочала адаптацію вітчизняної системи освіти до європейського освітнього простору. Розпочалося реформування української системи освіти на усіх її ланках [4, с. 34].

Відтак, українська законодавча база була оновлена відповідно до вимог освітньої реформи. Було прийнято ряд нормативно-правових актів: «Концепцію Нової української школи» (2016 р.), «Закон про освіту» (2017 р.), «Закон про дошкільну освіту» (2018 р.), «Державний стандарт початкової освіти» (2018 р.), Закон України «Про внесення деяких змін до законів України щодо доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг» (2018 р.), Наказ Міністерства освіти і науки України № 609 України «Про затвердження примірною положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти» (2018 р.), Наказ Міністерства освіти і науки України № 414 «Про затвердження Типового переліку спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку дітей з

особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних та спеціальних класах закладів загальної середньої освіти» (2018 р.), Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2022 р. № 493 «Про внесення змін до Положення про інклюзивно-ресурсний центр», Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07 червня 2024 р. № 527-р «Про схвалення Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації на 2024–2026 роки» та інші нормативні акти Міністерства освіти і науки України, які визначають процес реалізації інклюзивного навчання у різних типах закладів освіти.

Загалом, у законодавчій базі України знайшли відображення такі аспекти:

- право на освіту для осіб з особливими освітніми потребами;
- введення посади асистента вчителя;
- діяльність інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ);
- індивідуальна програма розвитку (ІПР);
- фінансування інклюзивної освіти;
- організація психолого-педагогічного супроводу;
- вимоги до створення інклюзивного освітнього середовища;
- співпраця між учасниками освітнього процесу;
- підготовка педагогічних кадрів для роботи в інклюзивних класах;
- контроль та моніторинг впровадження інклюзивної освіти.

Однією із головних проблем, яка була вирішена, став перехід Україною від Міжнародної класифікації хвороб до Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я дітей та підлітків (МКФ-ДП) (Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 23 травня 2018 р. № 981 «Про затвердження перекладу Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я та Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я дітей та підлітків»).

Упровадження інклюзивного навчання в закладі загальної середньої освіти, зокрема відкриття інклюзивного класу та функціонування команди психолого-педагогічного супроводу, вимагає чіткого виконання певних процесуальних кроків від усіх учасників освітнього процесу. Це стосується

батьків, інклюзивно-ресурсного центру, керівника закладу освіти, класного керівника інклюзивного класу, асистента вчителя та/або дитини.

За умов відкриття інклюзивного класу батьки мають надати висновок інклюзивно-ресурсного центру про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку їхньої дитини. У цьому висновку ІРЦ має вказати потреби дитини в корекційно-розвивальних послугах, асистенті вчителя та/або дитини (відповідно до форми, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 545). Далі батькам необхідно подати заяву про зарахування та інші документи для зарахування до загальноосвітнього закладу (Наказ МОН від 16 квітня 2018 р. № 367).

З метою створення умов якісної освіти для здобувачів із ООП, у закладі освіти розпорядженням керівника закладу утворюються команда психолого-педагогічного супроводу (для кожного здобувача окрема). Склад та діяльність команди регламентується Наказом Міністерством освіти і науки України № 609 (2018 р.). Нині вже є актуальним питання перегляду та оновлення даного документу відповідно до нових викликів, які постали у системі освіти.

Психолого-педагогічні послуги та корекційно-розвиткові заняття надаються відповідно до індивідуальної програми розвитку, на підставі договору про проведення (надання) психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових занять (послуг). Це питання врегульоване Постановою Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2017 р. № 88 (Порядок та умови надання субвенції на надання держпідтримки особам з ООП).

Індивідуальну програму розвитку складає команда фахівців, відповідно до вимог Постанови КМУ від 15 серпня 2011 р. № 872 із залученням фахівців ІРЦ та батьків дитини з ООП.

Для забезпечення необхідним ресурсом освітнього та корекційно-розвивального процесів прийнято Наказ Міністерства освіти і науки України № 414 (2018 р.) про детальний перелік матеріально-технічної бази для закладів освіти, зокрема обладнання та облаштування ресурсної кімнати за різними нозологіями.

У процесі розвитку інклюзивної освіти в Україні законодавча база відіграє ключову роль, забезпечуючи правові основи для рівного доступу до освіти для всіх дітей, включаючи дітей з особливими освітніми потребами. Прийняття низки нормативно-правових актів, таких як Закон України

«Про освіту», «Про загальну середню освіту» та діяльність інклюзивно-ресурсних центрів, створили необхідні умови для впровадження інклюзивного навчання у закладах освіти.

Однак, практичне запровадження інклюзії стикається з низкою викликів. Зокрема, питання фінансування та кадрового забезпечення, включаючи роль асистента вчителя, залишається важливим аспектом, який потребує вдосконалення. Незважаючи на наявність чітких законодавчих норм, процес реалізації інклюзивної освіти вимагає більш тісної взаємодії між державними органами, закладами освіти та батьками, що має вирішуватися на місцевому рівні.

Адаптація міжнародних стандартів до національного законодавства також залишається важливим напрямком, що дає змогу Україні рухатися у бік більш ефективної та всебічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами. Тому важливо продовжувати роботу над удосконаленням нормативно-правових актів та практичних механізмів їх реалізації, забезпечуючи рівноправний доступ до якісної освіти для всіх.

Список використаних джерел:

1. Галата С. Інклюзія: змінюємо суспільство. *Освіта України*. 2019. № 5 (1595). С. 5.
2. Міжнародна класифікація функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я: МКФ. URL: http://moz.gov.ua/uploads/1/5262-dn_20180523_981_dod_1.pdf (дата звернення: 10.10.2024).
3. Цілі сталого розвитку: Україна. Національна доповідь, 2017. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/natsionalna-dopovid-csr-Ukrainy.pdf> (дата звернення: 10.10.2024).
4. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах: Постанова Кабінету Міністрів України № 872 (із змінами, внесеними згідно з постановою КМУ від 09.08.2017 р. № 588). URL: <https://sge.gov.ua/law/postanova-kabinetu-ministriv-ukrain-39/> (дата звернення: 10.10.2024).